

France Vurnik

OSEBNA STISKA IN NACIONALNA MITOLOGIJA

**Razmislek o vencu sonetnih vencev SLA
SPOMINA Janka Modra**

Da imajo knjige svojo usodo, potrjuje tudi pesniška knjiga Janka Modra SLA SPOMINA, venec sonetnih vencev, zasnovana pred skoraj petdesetimi leti (v devetih mesecih po maju 1945), izšla pa je pred začetkom poletja leta 1994 pri celovski Mohorjevi družbi kot 16. zvezek Ellerjeve edicije. Kaj naj počne venec sonetnih vencev v tem nestrpno nevrotičnem času, ko pa za njegovo branje nujno potrebuješ notranji mir, zbranost, voljo in kar nekaj časa, da se pregrizeš skozi enajsterce štirinajstih sonetnih vencev in za povrh še preveriš magistralni venec; da pretehtaš, s kakšno spretnostjo in srečo se je avtor spopadal s sicer spevno, vendar zahtevno sonetno obliko in s povezovanjem verzov v magistralne sonete, iz katerih nastane magistralni venec. To pomeni 196 sonetov in še dva za povrh, eden za uvod, drugi kot sklepni sonet na platnicah z refrenom iz današnjega časa. Prav v slednjem je avtor zapisal bridko resnico in nedvomno šele z objavo potešeno bolečino, ko pravi:

»Obtičal plod je v maternici časa,
brez krika in odmeva ob porodu,
jug je šele odtajal led s Parnasa.«

Če se zdaj nekoliko ozremo na časovna razmerja in avtorjevo usodo v njih, je skica naslednja: Janko Moder se je pri svojih enaintridesetih letih po osvoboditvi znašel v zaporu skupaj s filozofom Francetom Vebrom za devet mesecev. Dve leti pred tem je prejel Finžgarjevo slovstveno nagrado za roman Sveta zemlja, ki pa je bil objavljen šele leta 1952. Kakšnih drugih opaznejših literarnih del ni objavil, pač pa je ustvaril nepregleden prevajalski opus iz mnogoterih jezikov, v katerem so tudi takšna pesniška dela, kot je dramska pesnitev Peer Gynt Henrika Ibsena ter Shakespeareovi drami Antonij in Kleopatra in Kralj Janez (The Life and Death of King John), ter lepo število Nobelovih nagajencev za zbirko, ki jo je uredil. Tako je venec sonetnih vencev izšel ob avtorjevi osemdesetletnici, njegovo obtičanje v predalu pa je očitno pomenilo zavoro za nadaljnje pesniško snovanje, seveda ob globljih nazorskih ovirah, ki so se razrahljale šele ob sesutju socialističnega enostrankarskega sistema. Za takšno razlago je dovolj opornih mest v samem vencu sonetnih vencev.

Tako Sla spomina, venec sonetnih vencev Janka Modra, ne zastavlja nobenih nerešljivih ugank glede nastanka, pa tudi glede ugotavljanja tem in sporočilnih misli ne. Sam nastanek se veže na krivičen odvzem prostosti in je oprt na »samoobrambo telesa in duha«, v tematskem pogledu pa se v izdatni meri napaja pri slovenskem literarnem izročilu in prek njega v zgodovini napornega porajanja slovenske narodne zavesti, povezane z boji s tujci in sosedi ter s premagovanjem notranjih razprtij, s

čimer se je avtor v tistem času intenzivno ukvarjal, kar potrjuje roman Sveta zemlja, ki razgrinja zgodbe iz časov naselitve naših prednikov. Vsekakor pa imajo v pesnitvi opazno mesto avtobiografske reminiscence na otroštvo, šolanje, na družinsko izročilo in spomin na mater.

Avtor kot lirski subjekt razvršča teme od definicije položaja, v katerem se je znašel, do bega v fiktivne svetove, ki pa imajo osebno doživljajsko ozadje in zgodovinsko resničnost. Vsak sonetni venec ima tematsko simboličen naslov. V prvem vencu razpreda o Neulovljivi sreči s »svetimi sanjami«, katerih svetloba je neumrljiva. Te sanje so bile tudi vzrok, da se je znašel v surovih okoliščinah na betonskih tleh skupaj s sotrpini, ki se v naslednjih venci vključijo v avtorjevo razpredanje sanj z opominjanjem na realnost, ki pomeni njihovo popolno zanikanje.

S tem ko išče in utrjuje notranjo voljo v družinskem in narodnem izročilu, razgrinja etične vrednote nekdanjih in tedanjih dni in jih primerja s tistimi, ki trenutno niso bile veljavne, po avtorjevi izkušnji pa imajo trajnejši pomen, kar potrjuje tudi zgodovina v koncentričnih krogih, ki se v spremenjenih oblikah ponavljajo.

Kljub vnosu osebne, družinske in nekoliko tudi intimistične tematike v obsežno pesnitev Modrov venec sonetnih vencev v bistvu ne presega tematskega kroga Prešernovega sonetnega venca. Kaj to pomeni? Verjetno tudi do, da je učinkovanje pesniške oblike pogojeno tudi z duhovno klimo časa. Retrogardistični poskusi oživljanja sonetne oblike v slovenski pesniški ustvarjalnosti so v zadnjem času sicer obrodili določene sadove, vendar predvsem na ravni ludistično ironične predelave. Vendar Modrov venec sonetnih vencev Sla spomina ne sodi v ta krog, kar je razumljivo, saj ga veže in označuje čas nastanka izpred skoraj pol stoletja, ko je obnavljajoči se ekspresionizem prav tako skušal revitalizirati sonetno formo.

Seveda pa Janko Moder obvladuje verzno dikcijo, vsaj praviloma, tu in tam pa se tudi kaj zalomi, že v opravičilnem verzu na primer, ki se glasi:

»...nevredni dedič Tassov, Petrarcev in Prešernov...«

Včasih tudi zaškriplje rima, kot na primer v primeru: »triumfira – ... Črtomirja«, so pa bile potrebne tudi kakšne skovanke, kot na primer »trume mnogonoge«. Seveda pa se v obilici verzov najdejo tudi posrečeni, kot na primer v dvanajstem vencu trinajstega soneta prva kitica, v kateri je zajet ponavljajoči se vodilni motiv:

»Poslej ob ženi predel bom spomine
o starih dneh. Šumela bodo vesla
po reki časa in me varno nesla
prihodnosti naproti iz davnine.«

Modrov sonetni venec sonetnih vencev je potemtakem pesnitev, v kateri objektivno prehaja v subjektivno v povsem posebnih okoliščinah, ki so relativizirale tako zgodovinska kot osebna stališča. Vsekakor snov za literarno zgodovino.